

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: BR. PRÓNAY GYÖRGY DR.
HELYETTES ELNÖK: TÓTH JENŐ DR.

TAGOK:

BUDAY BARNA   SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ   WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS-TÉR 11. SZ., II. 202.

III. FÜZET

TUDNIVALÓK A LÓTENYÉSZTÉS KÖRÉBŐL

ÍRTA:

DR. PLÓSZ BÉLA

FÖLDMÍVELÉSÜGYI H. ÁLLAMTITKÁR
ORSZÁGOS LÓTENYÉSZTÉSI FŐIGAZGATÓ

OLVASD EL, ÓRIZD MEG ÉS GYŰJTSZD KÖNYVTÁRBA!

“PÁTRIA”

IROD. VÁLL.
ÉS NYOMDAI

R.-T.

Tudnivalók a lótenyésztés köréből.

Irta: **Dr. Plósz Béla**
földművelésügyi h. államtitkár,
országos lótenyésztési főigazgató.

Az okszerű állattenyésztés problémája sokkal bonyolódottabb biológiai eljárás, mint azt általánosságban gondolják. Az azonos fajú különmemű állatok párosítása még nem jelenti a szó szoros értelmében vett tenyésztést. Okszerű állattenyésztés az, ha az utódokban elő tudjuk állítani azokat a külső és belső tulajdonságokat, amelyekre eleve számítunk és amelyeket kívánatosnak tartottunk.

Nem lehet nézeteltérés abban, hogy bármely kiválasztott lófajtában a tiszta vérben tenyésztés lehet az egyedüli célhoz vezető eljárás. Ajánlatos olyan fajtát tenyésztésre választani, amely fajta a földművelésügyi kormányzat által általánosságban kijelölt tenyészkerületek tenyészirányába beleilleszkedik, amennyiben a tenyészkerületek megállapítása a talaj- és a takarmányviszonyok figyelembevételére alapján történt, amint hogy a természetben a különböző fajták kialakulására is, ezeknek a körülményeknek volt és van a jelenben is befolyása. Hibának kell minősíteni azt a fajtakiválasztást, amelynek egyedei belső és külső tulajdonságaiknál vagy az illető vidék adott körülményeinél fogva az illető vidéken nem tenyésznek kedvezően, sőt bizonyos, a környezet befolyásából eredő külső sajátságok az állatokban nem fejlődnek ki kellőképpen, vagy éppen elenyésznek s az illető fajta jellegzetes sajátosságai eltűnnek.

A fajtának az említett körülményeknek figyelembevételével történt kiválasztása egyben a tenyésztési kívánt célnak is

megfelel, amennyiben a célnak is csak az a fajta felelhet meg, amely az illető vidéken jól tenyészik. Ettől az általános megállapítástól kivételek természetesen lehetnek ott, ahol a tenyésztőnek nagyobb földterület áll rendelkezésére s így állatainak a különleges életviszonyokat mesterséges úton nagyrészen megadhatja.

Ezzel szemben a keresztezés bizonytalan eredményeket ad, amennyiben az ivadékok nem egyforma mértékben öröklik a mén és a kanca testformáit és belső tulajdonságait s a későbbi nemzedékekben olyan nem kívánatos visszaütések mutatkozhatnak, amelyek miatt az állatok hasznavehetetlenné válhatnak.

Tekintettel azonban arra, hogy még a tiszta vérben tenyésztés is tulajdonképpen különböző fajtaelemekből összetevődött egyedek párosításából áll, az utódokban nem ritkán genu-típusos eltérések lesznek észlelhetők s azért a fajtában tisztán tenyésztett anyag jellegzetes és kívánatos külső és belső tulajdonságait az utódokban bizonyos fokban végzett rokontenyésztés, szelekció és egyedi párosítás útján lehetséges megőrizni.

A tenyészanyag kiválasztásakor, helyesebben a tenyésztésben továbbtenyésztésre megtartani ajánlatos ezek szerint azokat az egyedeket, amelyek az illető típus jellegzetes reprezentánsai és amelyek kívánatos belső és külső tulajdonságokkal vannak felruházva. A kívánatos belső tulajdonságok közé a belső szervek egészséges állapota, a jó vérmérséklet, munkabírás, szaporaság tartozik, míg a külső tulajdonságok közé tartozik az, hogy az állatokban ne legyenek olyan hibák, amelyek több-kevesebb valószínűséggel az utódokban is mutatkozni fognak.

A hibák annál súlyosabb beszámítás alá esnek, minél inkább akadályozzák az állatot a munkabavétel alkalmával a megkívánható munka elvégzésében. Ezek szerint helyesnek kell minősíteni azt a közismert mondást, hogy nem a hibák felismerése ad nehézséget a tenyésztőnek, hanem az, hogy a felismert hibát elnézheti-e, vagy sem.

Általánosságban úgy tudjuk, hogy a szerzett hibák nem öröklődnek, de ez a megállapítás nem egészen helytálló, mert ha a szerzett hiba a megkívánható munka közben azért fejlődött ki az állatban, mert az illető állat alkata olyan, hogy a hiba

kifejlődésére alkalmat szolgáltatott, akkor a hiba, habár szerzett ugyan, de mégis öröklődőnek tekintendő, mert az állatban a hiba kifejlődésére alkalmat szolgáltató hajlamosság az állattal született. Így például az úgynevezett nyúltetemet ritkán örökli az állat, hanem az utóbb, az állat használata közben fejlődik ki s mégis öröklődőnek kell minősíteni, mert a hátsó lábaknak a hiba kifejlődésére alkalmat szolgáltató kardos alakulása az állattal született, tehát örökölt szabálytalan alakulás, úgy hogy a nyúltetemes lovat méltán kizárhatjuk a tenyésztésből, mert arra következtetünk, hogy a ló csánkizületeinek szögélése nem szabályos.

Ilyen körülmények figyelembevételével kell megítélni egyéb hibákat is, ha azok nem hirtelen ható külső körülmények befolyása alatt, hanem munkaközben, lassan, fokozatosan fejlődnek ki. Ilyenkor ugyanis a hibák kifejlődéséből következtetünk arra, hogy azok keletkezésére az állatban veleszületett hajlamosító alkati szabálytalanságok vannak és nagyon gyakran a hajlamosító körülmények fennforgására a hibák kifejlődéséből következtetünk. Ezek az úgynevezett belső okok, amelyek az állat vizsgálata közben nem vehetők észre, de mégis megvannak. Ilyen körülmények fennforgására kell következtetni az úgynevezett gyűrűtetem bizonyos eseteiben. A pártazületben, még kevésbé az ízületet alkotó csontok szövettani alakulásában, az állatok vizsgálata közben ugyanis nem tudunk megállapítani rendellenességet, de ha ebben az ízületben a fentebb említett körülmények között úgynevezett ízületi gyűrűtetem fejlődik, mégis arra következtetünk, hogy ez az ízület, úgynevezett belső okok jelenléte következtében, gyűrűtetem kifejlődésére hajlamos, s amint a gyakorlat igazolja, az ilyen mén vagy kanca utódainak legnagyobb részében a munka közben vagy már előbb is a gyűrűtetem kifejlődik.

Örökölhető hibának kell minősíteni az elülső lábakon az úgynevezett franciás, a fokfaltipró, a meredek állást, a puha és a hosszú csüdöt, a terült, bizonyos esetekben a szűkült, továbbá némelykor a ferde patát, valamint azt, ha a láb ízületei rövidek és keskenyek s az alkar hibás, hosszú voltát. A hátsó lábakon, az elülső lábakra vonatkozó hibákon kívül, a tehénállást, a dongás állást, a kardosságot, a csánkizületek úgynevezett nyitottságát, az alcomb izomtalanságát. Az elülső lábközép

(helytelenül szárcsont) körméretéből következtetünk a lovak úgynevezett csontosságára, vagyis a csontozat elegendő tömegességére, amely körméretnek az állat fajtájával, magasságával és testének tömegességével arányban kell állnia. Általában azt kívánjuk, hogy a ló csontozata tömeges, de szívós legyen, mert a tömeges csontok nagyméretű ízületeket alkothatnak, azok izmok és inak tapadására nagyobb felületeket biztosítanak.

Az úgynevezett melegvérű lovak lábközepének mérete általánosságban 18—23 cm. között szokott váltakozni az állatok nagysága és testtömege szerint.

Hasonlóképen mérés útján szokás megállapítani a testmagasság és a test tömege közötti kívánatos arányt is. Nevezetesen a mellkas öblössége arányban van a test magasságával, ha a testmagasság és a mellkasövméret között 16—20 cm. különbség van a mellkasméret javára, akkor az ilyen méretű lovak arányosak és nem hosszúlábúak. Hibás az arány, ha a test magassága centiméterben ugyanannyi, mint a mellkas övmérete, az ilyen ló magas lábú, mint mondani szokás: sok alatta a levegő.

A lovak párosítása a vérvonal és a külem figyelembevételével történik. A külemhez tartozik a szőrzet színének figyelembevétele is.

A vérvonal figyelembevétele nagyobb tenyészetekben bír nagy fontossággal, de kisebb tenyészetekben sem szabad elhanyagolni. A nagyon közeli rokontenyésztés általában kerülendő, mert elkorcsosodásra, petyhüdtségre s meddőségre vezethet, különösen ha az utódok nem részesülnek megfelelő takarmányozásban és ápolásban.

A 3-ik vagy 4-ik felső nemzedékben rokontenyésztés, —amidőn ugyanis a 3-ik vagy 4-ik felső nemzedékben az anyai és apai ágban közös ősök szerepelnek —, nemcsak megengedett, de kívánatos módja is a párosításnak s különösen eredményes lesz, ha a kanca és a mén valóban kiváló ősökre rokontenyésztett és ha a párosítandó állatok típusa a közös ősök típusának megfelel, melyet az utódokban megrögzíteni kívánunk.

A külem szem előtt tartása nem kevésbé fontos és a külemi párosítás alapelve az, hogy az anya vagy apa útján örökölhető külemi hibát az utódból csak úgy tudjuk kiküszöbölni, ha az anya vagy az apa az illető hibától teljesen mentes s valahogyan ne gondoljunk arra, hogy a hibát ellenkező irányú hibával

tudjuk javítani abból a gondolatból kiindulva, hogy az utódban az majd ki fog egyenlítődni. Rosszat csak jóval tudunk az utódban kijavítani.

A vemhes kancák kielégítő etetése és a kancának nem megerőltető, de rendszeres jártatása a csikó szabályos fejlődése és az ellés szabályos lefolyása, valamint a kanca tejelése szempontjából fontos.

A csikó felnevelésére az első életévben kell a legnagyobb gondot fordítani, mert erre az időszakra esik a növekedés természetes energiájának megnyilvánulása is a legnagyobb mértékben, azért ennek serkentésére kell törekedni megfelelő takarmányozással és a fiatal állatoknak kedvező higiénés viszonyok között való felnevelésével, melyek között igen fontos szerepe van a szabadban való mozgásnak.

A fejlődést fehérjében bővelkedő takarmányfélék segítik elő, így különösen a zabon kívül a lóbabdara, a szójababdara, a lenmagpogácsa és a napraforgópogácsa mint abrakfélék; a szénafélék közül a jóminőségű rétiszéna és a lucerna szerepelnek. Mindezekon kívül gondoskodni kell arról is, hogy az állatok kellő mennyiségű ásványi anyagokhoz is jussanak, melyeknek hiánya a csontképződés zavarát idézheti elő. Az ásványi sóforgalmi zavarok leghelyesebben szénsavas mész etetésével háríthatók el. A szénsavas mész (iszapolt kréta) etetése tekintetében az etetni szándékolt takarmányneműek szénsavas mész-tartalma az irányadó. Pl. a zab minden kilogrammjához takarmánysóinak kiegészítéséhez 21 gramm szénsavas mész szükséges, a napraforgópogácsa kilogrammjához 27 gramm, a savanyúfű-széna kilogrammjához $7\frac{1}{2}$ gramm szénsavas meszet kell adni, míg a rétiszéna kilogrammjában 7·2 gramm mésztöbblet van, a lucerna egy kilogrammjában pedig a mésztöbblet 28·3 grammot tesz ki.

A fiatal állatok mozgatása a szabadban szintén fontos feltétele a szabályos fejlődésnek. A mozgás élettani ingerképen hat a szervek fejlődésére s egyben megszabja a fejlődésnek az igénybevételhez alkalmazkodó irányát is. A természetben a fejlődést ugyanis a szükség és a célszerűség irányítja s a szervek a szükséghez alkalmazkodva fejlődnek.

A fiatal állat szerveinek fejlődése a további években nemcsak a szervek növekedésében áll, hanem a szervek alakja és

szerkezete (strukturája) is megváltozik az igénybevétel következtében. A legszembetűnőbb változást észleljük a csontrendszerben, nevezetesen az ízületi végek alakulásában és a csontszövet belső szerkezetében, amely akképen formálódik, hogy a testsúly nyomásának és a hozzátapadó inak és izmok húzóhatásának ellent tudjon állani, így az újszülött csontja még szivacsos szerkezetű, míg a mozgás hatása alatt gerendezetessé alakul s a gerendezetek iránya és száma a csont igénybevételének irányában tömörül, hogy abban az irányban a csont ellenállóképességét fokozza. Más formája van a lábak ízületi síkjainak, ha a csikót fejlődése közben istállóban tartjuk és más formája van, ha a csikó a szabadban elegendő mozgást végez.

Ezekre a körülményekre, de arra való tekintettel is, hogy a csikó a jó legelő különböző füveiben kapja meg azoknak a különböző féleségű táplálóanyagoknak legnagyobb részét, amelyekre szüksége van, a csikónevelés nélkülözhetetlen tartozéka : a jó legelő.

